

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA QUẢN LÝ VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT

KHÓA LUẬN CỬ NHÂN QUẢN LÝ VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH: CHÍNH SÁCH VĂN HÓA

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA DÂN CA
HMÔNG Ở XÃ MẢN THÂN, HUYỆN SI MA CAI,
TỈNH LÀO CAI

Giảng viên hướng dẫn : TS. Phạm Bích Huyền

Sinh viên thực hiện : Vũ Thị Nhung

Lớp : QLVH 12B

Khóa học : 2011 - 2015

HÀ NỘI – 2015

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, tôi xin bày tỏ sự biết ơn sâu sắc đến TS. Phạm Bích Huyền, người trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ tôi về kiến thức và phương pháp để tôi hoàn thành được khóa luận tốt nghiệp này.

Tôi xin chân trọng cảm ơn các thầy cô giáo trong Khoa Quản lý Văn hóa Nghệ thuật, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội đã hướng dẫn, giảng dạy, cung cấp kiến thức và phương pháp trong 4 năm qua để tôi có được thành công như ngày hôm nay.

Đồng thời tôi cũng xin chân thành gửi lời cảm ơn tới UBND xã Mản Thẩn, Thư viện Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Trung tâm Thư viện tỉnh Lào Cai và Thư viện Viện Dân tộc học đã giúp tôi trong quá trình tìm kiếm tài liệu, tư liệu để phục vụ cho việc nghiên cứu hoàn thành đề tài này.

Được sự giúp đỡ của thầy cô và bạn bè, cùng với sự nỗ lực của bản thân, tôi đã hoàn thành khóa luận tốt nghiệp với đề tài: ***“Bảo tồn và phát huy giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai”***. Do trình độ nghiên cứu và thời gian có hạn nên khóa luận này không tránh khỏi những sai sót và hạn chế. Rất mong được sự góp ý và chỉ dẫn của thầy cô.

Xin trân trọng cảm ơn!

Hà Nội, ngày 29 tháng 4 năm 2015

Sinh viên thực hiện

Vũ Thị Nhung

MỤC LỤC

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	1
MỞ ĐẦU	5
Chương 1	10
CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ	
ÂM NHẠC TRUYỀN THỐNG VÀ KHÁI QUÁT VỀ DÂN CA	
HMÔNG.....	10
1.1 Cơ sở lý luận về bảo tồn và phát huy giá trị của âm nhạc truyền thống	10
1.1.1 Khái niệm	10
1.1.2 Các hình thức bảo tồn và phát huy âm nhạc	13
1.1.3 Vai trò của việc bảo tồn và phát huy giá trị của âm nhạc truyền thống	17
1.1.4 Định hướng, chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước về khuyến khích	
bảo tồn và phát huy các giá trị truyền thống của văn hóa dân tộc	18
1.2 Khái quát đặc điểm của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh	
Lào Cai.....	20
1.2.1 Các thể loại dân ca	20
1.2.2 Nội dung của các bài dân ca	20
1.2.3 Môi trường ca hát.....	22
1.3 Giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.....	22
1.4 Các hình thức diễn xướng dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn	23
1.4.1 Người diễn xướng	23
1.4.2 Trang phục biểu diễn	24
1.4.3 Nghệ thuật trình diễn.....	24
Chương 2	25
THỰC TRẠNG CÔNG TÁC BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ	
TRỊ CỦA DÂN CA HMÔNG Ở XÃ MẢN THẢN, HUYỆN SI	
MA CAI, TỈNH LÀO CAI.....	25

2.1 Công tác chỉ đạo của địa phương	25
2.2 Các nguồn lực cho bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca Hmông	26
2.2.1 Nguồn nhân lực	26
2.2.2 Chính sách bảo tồn của nhà nước	30
2.2.3 Cơ sở vật chất	32
2.3 Các hoạt động bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca Hmông	34
2.3.1 Dân ca trong môi trường lao động, sản xuất của người dân	34
2.3.2 Hoạt động dạy và hát dân ca Hmông	36
2.3.3 Tuyên truyền, phổ biến dân ca Hmông	37
2.3.4 Cơ chế tài chính	38
2.4 Đánh giá công tác bảo tồn và phát huy dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai	39
2.4.1 Những thành tựu	39
2.4.2 Những hạn chế	40
2.5 Nguyên nhân	41
2.5.1 Nguyên nhân của những thành công	41
2.5.2 Nguyên nhân của những hạn chế	43
Chương 3	46
GIẢI PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DÂN CA HMÔNG Ở XÃ MẢN THẢN, HUYỆN SI MA CAI, TỈNH LÀO CAI.....	
3.1 Nhóm giải pháp về nâng cao nhận thức cho cán bộ và nhân dân ở xã Mản Thẩn	46
3.1.1 Giải pháp về đào tạo, tập huấn cán bộ văn hóa xã	46
3.1.2 Công tác tuyên truyền về giá trị của dân ca Hmông	48
3.1.3 Phát huy vai trò của trưởng dòng họ, già làng, trưởng bản và người có uy tín trong cộng đồng	50
3.2 Nhóm giải pháp triển khai bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn	52
3.2.1 Xây dựng chương trình giao lưu và thi tiếng hát dân ca	52
3.2.2 Đưa dân ca vào các hoạt động học tập cộng đồng, sinh hoạt cộng đồng	53

3.2.3 Mở các lớp dạy học chữ và dạy hát dân ca Hmông	55
3.2.4 Xây dựng hoàn thiện cơ sở vật chất, trang thiết bị	56
3.2.5 Thu thập tư liệu	58
KẾT LUẬN	60
TÀI LIỆU THAM KHẢO	61
PHỤ LỤC	64
JANGX NAOX NCAO	64
<i>(Người sưu tầm: Giàng Seo Châu – xã Mản Thẩn)</i>	64

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Dân tộc Hmông có một nền văn hóa rất phong phú, đa dạng và đặc sắc thể hiện sự thích ứng với điều kiện khu vực cư trú của mình. Tính đa dạng phong phú thể hiện ở cả văn hoá vật thể và phi vật thể. Nghiên cứu nền văn hóa của dân tộc Hmông sẽ góp phần khẳng định các giá trị truyền thống mà họ đã sáng tạo ra và gìn giữ qua nhiều thế hệ. Trong truyền thống văn hóa dân tộc Hmông thì dân ca là thể loại âm nhạc dân gian giàu bản sắc, có nhiều giá trị nhất. Dân ca Hmông cũng có nhiều thể loại như dân ca giao duyên, dân ca than thân, dân ca nghi lễ, phong tục gia đình... đặc biệt là tác phẩm "khúa kê" và "tiếng hát làm dâu".

Dân tộc Hmông ở huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai vẫn đang lưu giữ các bài dân ca mang đậm hương sắc núi rừng, một kho tàng dân ca dân gian phong phú với những làn điệu dân ca tả cảnh quê hương, ca ngợi tình yêu cuộc sống và lao động, tình yêu nam – nữ... Tất cả những bài dân ca đó tạo nên một nền văn hóa tộc người với những bản sắc riêng biệt, phản ánh về đời sống văn hóa của một dân tộc ít người vùng biên cương của Tổ quốc. Những nét đẹp của các bài dân ca đó cần được gìn giữ và phát huy.

Mản Thẩn là một xã nghèo của huyện Si Ma Cai, có 99% dân tộc Hmông sinh sống. Ở đây, người Hmông vẫn còn lưu giữ được nhiều bài dân ca mang đậm bản sắc và có giá trị văn hóa cao.

Cho tới nay, đã có nhiều công trình nghiên cứu về dân ca dân tộc Hmông đó là những tác phẩm có giá trị và làm tư liệu quan trọng để nghiên cứu về dân ca của dân tộc Hmông. Tuy nhiên, chưa có một công trình nghiên cứu nào bài bản có hệ thống về dân ca Hmông trong bối cảnh đổi mới hiện nay. Vì vậy, việc nghiên cứu dân ca Hmông để tìm ra giải pháp bảo tồn và phát huy những giá trị tốt đẹp trong văn hóa dân ca dân tộc Hmông là hết sức cần thiết.

Xuất phát từ đó tôi tiến hành nghiên cứu đề tài: ***“Bảo tồn và phát huy giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai”***

2. Lịch sử nghiên cứu

Nghiên cứu dân ca dân tộc Hmông truyền thống nói chung, dân ca dân tộc Hmông ở xã Mản Thẩn nói riêng nhằm mục đích bảo vệ và phát huy các giá trị tốt đẹp của thể loại dân ca này trong cộng đồng, phục vụ cho sự nghiệp phát triển vùng đồng bào dân tộc thiểu số ở vùng khó khăn. Nhằm thực hiện thành công cuộc vận động *“Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư”*.

Các tác phẩm tiêu biểu gồm: Tác phẩm ***“Dân ca Mèo”*** – Nxb Văn học năm 1967 của nhà sưu tầm và biên dịch văn học dân gian Doãn Thanh. Đây là công trình sưu tập hệ thống các bài hát dân ca của dân tộc Hmông – một yếu tố quan trọng làm nên văn hóa Hmông, gồm có 5 loại chính: Tiếng hát mồ côi (Gầu tú giua – Gâu tuz njuôs), tiếng hát làm dâu (Gầu ua nhang – Gâu uô nhang), tiếng hát tình yêu (Gầu plênh – Gâu plênhx), tiếng hát cưới xin (Gầu xống – Gâu yôngz), tiếng hát cúng ma (Gầu tuớ – Gâu tuôs). Tác giả đã giới thiệu những đặc điểm cơ bản về nội dung và diễn xướng của từng loại dân ca Hmông.

Năm 1974 tác giả Doãn Thanh tiếp tục cho ra mắt công trình ***“Dân ca Mèo”*** gồm 45 bài, in song ngữ Việt – Hmông. Trong công trình này tác giả đã giúp bạn đọc có thể đối chiếu lời Việt và lời Hmông và là nguồn tư liệu quý giá cho những đọc giả yêu dân ca các dân tộc thiểu số.

Năm 1984, hai tác giả Doãn Thanh, Hồng Thao đã tiến hành tuyển chọn, bổ sung một số bài dân ca Hmông và cho ra mắt cuốn sách ***“Dân ca Hmông”*** với lời giới thiệu của Chế Lan Viên có tựa đề là ***“Tâm hồn và tiếng hát Hmông”***. Bài viết của Chế Lan Viên đã chỉ ra những giá trị nội dung và nghệ thuật biểu hiện tâm hồn tình cảm, tư tưởng dân tộc của người Hmông qua những bài dân ca của họ.

Tác phẩm ***“Ghi chép về văn hóa dân gian Hmông”*** của nhà văn Mã A Lềnh – Nxb Văn hóa Thông tin năm 2009. Ông có đề cập tới các thể loại dân ca Hmông trong từng lễ thức sinh hoạt. Đã làm nổi bật từng thể loại dân ca trong từng hoàn

cảnh khác nhau và khẳng định dân ca Hmông là tư tưởng tạo nên bản sắc Hmông, là tinh thần quật cường bất diệt của Hmông. Nghiên ngẫm trong cõi dân ca Hmông sẽ cho ta giàu có về thơ trữ tình và khích lệ tình yêu sáng tạo, tình yêu nhân loại.

Những tác phẩm đó đã khẳng định tầm quan trọng của văn hóa dân tộc Hmông, đặc biệt là dân ca Hmông trong đời sống hằng ngày. Vì vậy, việc nghiên cứu về dân ca Hmông để đề xuất những giải pháp bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca Hmông trong bối cảnh hiện nay là việc làm hết sức quan trọng của các nhà nghiên cứu khoa học.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu: Dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Địa bàn nghiên cứu: Ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Thời gian nghiên cứu: 10 năm trở lại đây

4. Mục tiêu nghiên cứu

- Góp phần hệ thống hóa cơ sở lý luận và thực tiễn về bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Đánh giá thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Đề xuất giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

5. Nhiệm vụ nghiên cứu

* Cơ sở lý luận về bảo tồn và phát huy giá trị âm nhạc truyền thống và khái quát về dân ca Hmông.

- Cơ sở lý luận về bảo tồn và phát huy giá trị của âm nhạc truyền thống

- Giới thiệu đặc điểm của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai

* Thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Công tác chỉ đạo của địa phương

- Các nguồn lực cho bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca Hmông

- Các hoạt động bảo tồn

- Đánh giá công tác bảo tồn và phát huy dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai

- Nguyên nhân: Nguyên nhân của những thành công và nguyên nhân của những hạn chế

* Giải pháp bảo tồn và phát huy dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

6. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện đề tài này, tôi đã sử dụng các phương pháp thu thập thông tin sau:

- Phương pháp điền dã, nghiên cứu thực địa:

+ Phương pháp phỏng vấn

+ Phương pháp thống kê

+ Phương pháp quan sát

- Phương pháp nghiên cứu tài liệu

7. Đóng góp của đề tài

- Bổ sung tư liệu cho việc nghiên cứu dân ca Hmông và văn hóa Hmông

- Kết quả nghiên cứu có thể là tài liệu tham khảo cho các cơ quan, cá nhân...

8. Cấu trúc của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục thì đề tài được chia làm ba chương như sau:

- Chương 1. Cơ sở lý luận về bảo tồn và phát huy giá trị âm nhạc truyền thống và khái quát về dân ca Hmông

- Chương 2. Thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị của dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai.

- Chương 3. Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị dân ca Hmông ở xã Mản Thẩn, huyện Si Ma Cai, tỉnh Lào Cai

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2006), *Tài liệu tập huấn giáo viên dạy tiếng Mông cho cán bộ công chức công tác ở vùng dân tộc Mông*.
2. Giàng Seo Gà (2004), *Tang ca (kruôz cê) của người Mông Sa Pa*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội
3. Hội đồng dân tộc của Quốc hội (2000), *Chính sách và pháp luật của Đảng và Nhà nước về dân tộc*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội
4. Mã A Lềnh (2009), *Ghi chép về văn hóa dân gian Hmông*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
5. Nhiều tác giả (2001), *Văn học dân gian Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội
6. Trần Hữu Sơn (1996), *Văn hóa Hmông*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
7. Trần Hữu Sơn (1999), *Lễ hội cổ truyền Lào Cai*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
8. Doãn Thanh (1967), *Dân ca Mèo*, Nxb Văn học, Hà Nội
9. Doãn Thanh (1974), *Dân ca Mèo*, Nxb Hội văn học Nghệ thuật Lào Cai
10. Hồng Thao (1975), *Bước đầu tìm hiểu âm nhạc Mèo*, Nxb NCNT, Hà Nội
11. Hồng Thao (1997), *Âm nhạc dân tộc Mông*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
12. Hoàng Văn Trụ (1997), *Dân ca các dân tộc thiểu số Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
13. Chế Lan Viên (1984), *Tâm hồn và tiếng hát Hmông*, Lời giới thiệu cuốn “Dân ca Mông”, Nxb Văn học, Hà Nội
14. Trần Đức Ngôn (2005), *Văn hóa truyền thống ngoại thành Hà Nội dưới tác động của kinh tế thị trường*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội
15. Tài liệu tham khảo trang web:

- <http://hoianheritage.net/vi/trao-doi-chuyen-nganh/trong-nuoc/Mot-so-quan-diem-ve-bao-ton-va-phat-huy-di-san-van-hoa-Hoi-An-185/>.
- <http://www.giaodiemonline.com/thuvien/docbao-vn/luatdisan-vh-vn.htm>
- <http://tranquanghai.info/p70-bao-ton-am-nhac-co-truyen.html>